

La trajectòria professional com a mestres d'Inca d'Elvira Estabén, Josep Reinés i Adela Sastre

**Antoni Aulí Ginard¹, Aina Maria Torres Flores², Joan Pons Julià³
i Jaume Soler Capó⁴**

1) Mestre de Primària i d'Educació Física. toniagio@hotmail.com

2) Mestra d'Educació Infantil. amtortes@dgice.caib.es

3) Mestre de Primària i d'Audició i Llenguatge. joanponsjulia@gmail.com

4) Mestre de Primària. solerubio1@gmail.com

Paraules clau: Inca, mestres, educació, Estabén, Reinés, Sastre.

Resum. *Des de l'Arxiu i Museu de l'Educació de les Illes Balears continuam amb la tasca de donar a conèixer la trajectòria professional dels mestres i les mestres que han exercit a la ciutat d'Inca.*

Enguany presentam tres figures de mestres que treballaren al Col·legi Llevant: Elvira Estabén Ruíz, José Reinés Reus i Adela Sastre Villalba. Hi treballaren en èpoques distintes; mentre que Elvira Estabén ho va fer entre 1952 i 1969, els altres dos mestres hi arribaren poc després, i hi estan fins a la seva jubilació. Adela Sastre també va ser mestra d'altres tres escoles inquieres. Van fer feina en un context d'una escola pública infravalorada, donada la preponderància dels centres concertats i privats a Inca. Elvira Estabén va ser sancionada durant el procés de depuració del Magisteri, organitzat pel franquisme polític i educatiu. José Reinés fou considerat apte sense cap tipus de problema: era un home proper al règim establert.

Keywords: Inca, Teachers, Education, Estabén, Reinés, Sastre.

Abstract. *From the Archive and Museum of Education of the Balearic Islands we continue with the task of publicizing the professional career of the teachers who have performed in the City of Inca.*

This year we present three figures of teachers who worked at the Llevant School: Elvira Estabén Ruíz, José Reinés Reus and Adela Sastre Villalba. They worked at

different times; Meanwhile, Elvira Estabén did it between 1952 and 1969; The other two teachers arrived shortly after and there until their retirement. Adela Sastre was also a teacher of three other inquest schools. They did work in a context of a public school underestimated, given the preponderance of the concerted and private centers in Inca. Elvira Estabén was sanctioned during the process of Debugging of the Magisterium, organized by the political and educational Francoism. José Reinés was considered fit without any problem: he was a man close to the established regime.

1. INTRODUCCIÓ

Amb la present comunicació pretenem apropar tres figures docents, dibuixar les trajectòries de tres persones que al llarg de les seves vides van tenir un lligam fort amb la ciutat d'Inca, per haver format part de la seva comunitat educativa i haver educat nins i nines de distintes generacions.

Una comunitat educativa que estava conformada bàsicament per centres de caràcter confessional catòlic, lligats a ordes religiosos tant d'homes com de dones; amb una educació que cal emmarcar dins el nacionalcatolicisme, amb separació de sexes. Són escoles que, a més d'alumnes d'Inca, en rebien d'altres poblacions dels voltants, i molts d'ells, en règim d'internat.

També trobam a la ciutat les unitàries parroquials i el col·legi nacional mixt Llevant. Són centres que recullen molts infants arribats amb l'onada de la immigració, sorgida amb el boom del turisme i la necessitat de mà d'obra. Són moments d'una gran eclosió econòmica lligada a la indústria sabatera, en el decurs dels anys seixanta i setanta.

Així mateix, es realitzen importants tasques d'alfabetització a l'escola de Llevant per contrarestar les carències educatives d'una important part de la població, que no sabia llegir ni escriure.

La supressió de les escoles parroquials, als anys setanta, va fer que mestres i alumnes passassin al Col·legi Llevant. Arribat l'any 1977, es creà el centre Ponent, la segona escola pública d'Inca, del qual fou el primer director Llorenç Ramis, que provenia de l'Escola Parroquial de nins de Santa Maria la Major.

En aquest context, les dues mestres i el mestre analitzats treballaren al Col·legi Llevant a períodes diferents i quantitats de temps també diferents: Elvira Estabén, en fou directora (1967-69), en deixar el càrrec passà a Palma. Adela Sastre i José Reinés arribaren poc després a Inca. Adela hi fou destinada el 1972 i Josep, el 1970. En anys diferents es jubilaren en aquest mateix centre, Reinés l'1 de gener de 1983 i Sastre el 13 de setembre 1991.

Al llarg del nostre treball presentam també el procés de depuració i sanció d'Elvira Estabén, per qüestions polítiques i d'ideologia, així com el procés

sancionador a José Reinés, en aquest cas per motius exclusivament professionals.

2. ELVIRA ESTABÉN RUIZ¹

Nascuda el 26 de novembre de 1912 a Villacarlos, actualment es Castell (Menorca), era filla del sergent d'infanteria Francisco Estabén Alonso i d'Amalia Ruiz Herrero.

El curs 1929-1930 va iniciar els seus estudis de Magisteri i el 26 de febrer de 1932 obtingué el títol de mestra de Primer Ensenyament. A més a més, tenia l'especialitat de parvulista i la titulació d'infermera social.

Després de sol·licitar per escrit poder ser aspirant a interinitats com a mestra, el seu primer destí fou l'Escola Graduada de nines de Santa Margalida, on va exercir del 29 de setembre de 1932 al 14 de juliol de 1934, amb un sou anual de tres mil pessetes. A partir del 24 d'octubre i fins a l'11 de novembre de 1934 va fer de mestra substituïda a l'Escola Unitària de nines de Lloseta. Posteriorment ocupà plaça a l'Escola Graduada de Santa Catalina de Palma, també com a mestra interina, del 28 de novembre del mateix any al 16 de setembre de 1935. Durant el curs 1935-1936 va fer feina a la Unitària de nines de Jesús (Eivissa) fins que cessà el 16 d'abril de 1936.

Era "cursillista del 35". Els "cursillos" eren un sistema de selecció del personal docent per accedir de forma no interina a les diferents places dels centres educatius. Els candidats i les candidates passaven tres mesos sota el control del Ministeri d'Educació rebent una preparació professional i una orientació pedagògica. Pel mes de març de 1936 li van notificar que havia superat totes les proves i que havia quedat amb el número 2 a la llista de mestres cursetistes. El 17 d'abril de 1936, obtingué plaça com a mestra a l'Escola Unitària de nines núm. 3 de Palma, al carrer de Rosselló i Caçador, on va exercir fins al 31 d'agost de 1937. Del 19 d'octubre de 1937 al 2 de novembre de 1938 fou nomenada per a l'Escola de Pàrvuls Sant Antoni (Eivissa) com a provisional.

El dia 3 de novembre de 1938, tornà a Mallorca com a mestra propietària de l'Escola Unitària de nines núm. 9 de Palma fins al 25 de novembre de 1942. Un dia després de deixar l'escola anterior, i també com a provisional, fou mestra de la Unitària de nines núm. 4 de Palma fins al 31 de desembre de 1943. L'1 de gener de 1944, per trasllat, obtingué plaça a l'Escola Unitària de nines de Biniamar, on treballà fins al 20 d'octubre de 1952, i després de fer oposicions restringides a places de pàrvuls, obtingué destí a l'Escola de pàrvuls de Puigpunyent (del 21-10-1952 al 31-08-1954). El primer de setembre de 1954, per concurs de trasllats, passà a l'Escola Unitària de nines de Mancor.

L'1 de setembre de 1962, arribà a l'Escola Graduada de nines (secció de pàrvuls)

¹ AMEIB – SECCIÓ ADMISISTRATIVA – PERSONAL. Expedient de la mestra Elvira Estabén Ruiz.

d'Inca gràcies a un concurs general de trasllats. La seva tasca a l'escola no va passar desapercibuda. Justament per la seva trajectòria al centre, el 29 de juliol de 1967 fou nomenada directora de la Graduada Mixta. Per la bona feina que va fer amb els nins i les nines de la ciutat d'Inca, dia 6 de setembre de 1969

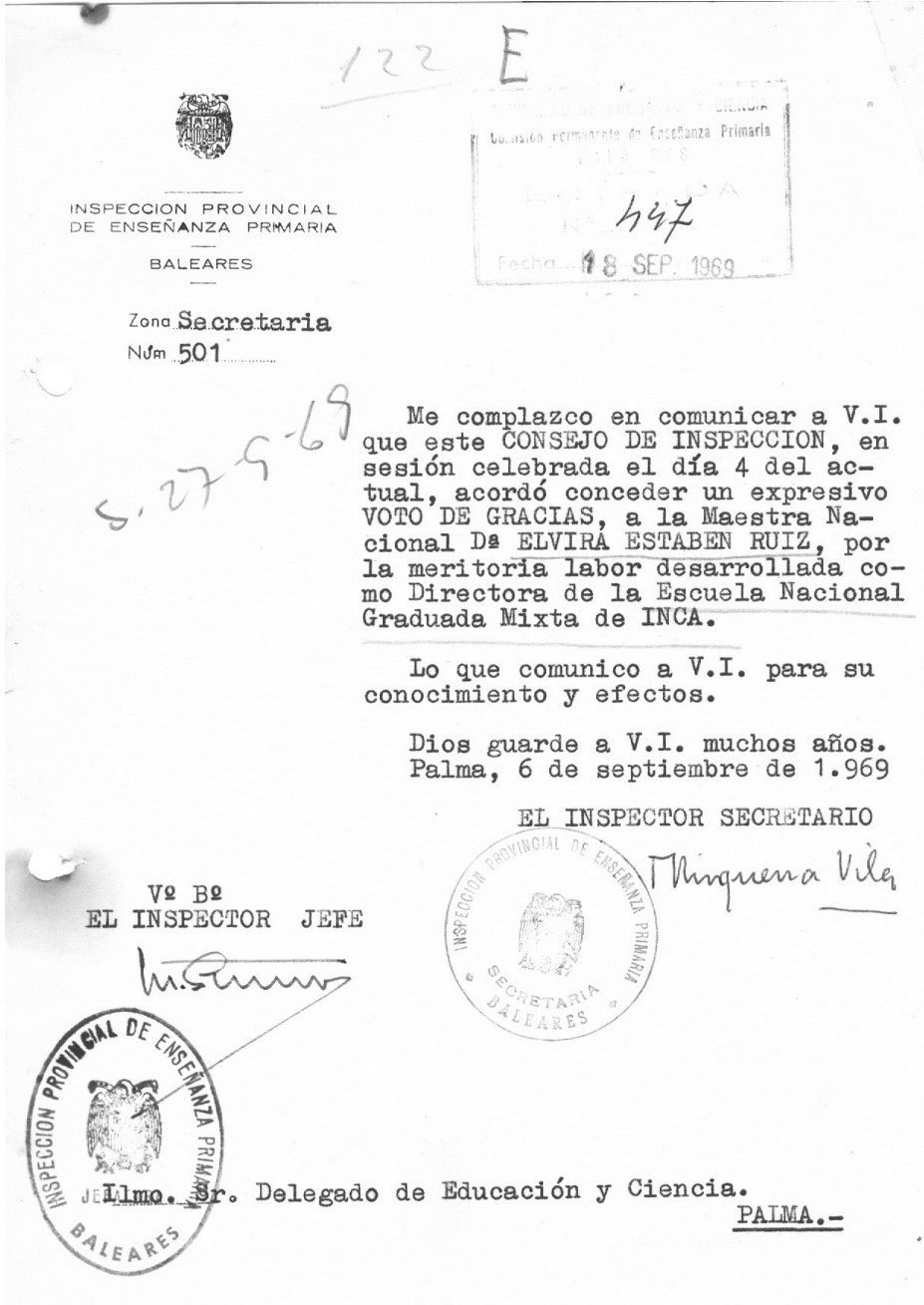

Fig. 1. Vot de gràcies concedit a Elvira Estabén per part del Servei d'Inspecció Educativa Provincial

el Consell d'Inspecció Provincial de Balears li va concedir un vot de gràcies per la seva meritòria tasca com a directora de la Graduada Mixta d'Inca.

El 31 d'agost de 1969, després de set anys, cessà en el càrrec i l'endemà va passar a exercir com a mestra de l'Escola de pàrvuls del Molinar (fins al 31-08-1972). Des del curs 1972-1973 va fer feina com a parvulista al CN Levante (més endavant CP Gabriel Alzamora), on es va jubilar el 26 de novembre de 1982 a l'edat 70 anys.

2.1. Procés de depuració

El procés de depuració d'Elvira Estabén no va ser per motius ideològics com la majoria de processos d'aquests tipus. El primer tribunal de depuració va concloure depurar-la sense sanció, segons consta al *Boletín de la provincia de Baleares*, núm. 10.894.

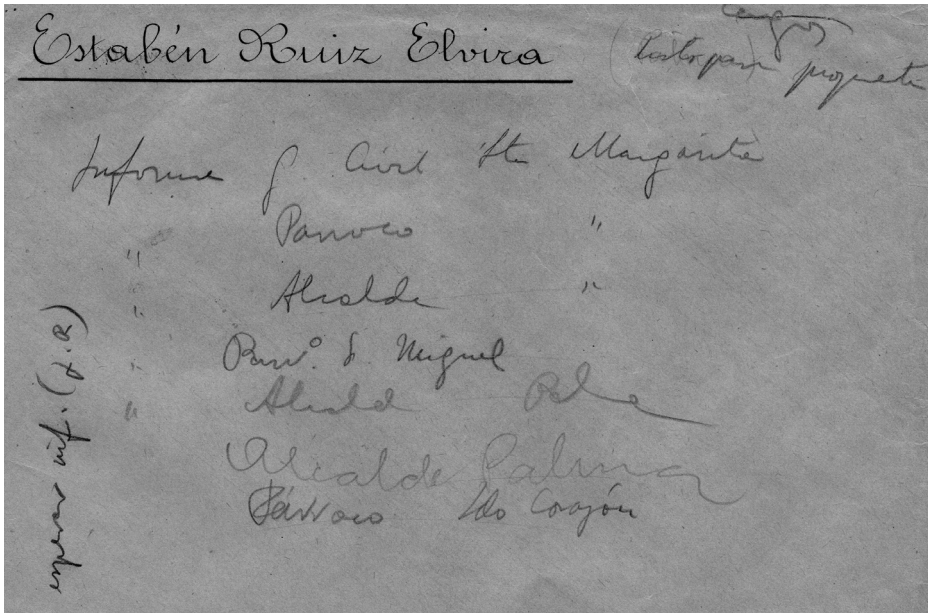

Fig. 2. Sobre amb documents del procés de depuració d'Elvira Estabén

El 22 juny 1937 la Comissió Depuradora va sol·licitar informes sobre la mestra i el 5 d'agost de 1937 es va acordar remetre-li el plec de càrrecs. Amb data 23 de desembre de 1937 la Comissió Depuradora va acordar demanar-li d'ofici per què va voler ser detinguda juntament amb el seu nuvi Joan Llabrés Amengual. No s'han trobat més dades, però previsiblement Llabrés fou detingut per algun motiu i ella va voler solidaritzar-se.

L'11 de gener de 1938 es va aprovar, per unanimitat, proposar la seva inhabilitació per a càrrecs directius. Quasi un mes després, el 8 de febrer,

es va acordar revocar l'anterior acord i proposar, per majoria, la suspensió d'ocupació i de sou per un any, així com la inhabilitació per a càrrecs directius i de confiança. El vocal Mestras va proposar que només fos inhabilitada.

El 8 de març de 1938 es va examinar novament el seu expedient, i ratficaren l'acord de la sessió anterior, proposant la separació definitiva del servei i baixa a l'escalafó.

Dia 27 de juliol de 1941 fou depurada únicament amb la sanció d'inhabilitació per a càrrecs directius, però el 8 de novembre del mateix any li augmentaren la sanció amb "... inhabilitación para el desempeño de Escuelas durante un año...".

El 18 de novembre de 1941, va cessar com a mestra per l'aplicació de la sanció imposada per la Secció Administrativa de Primer Ensenyament. L'endemà li van enviar un document:

"... Por Orden Ministerial de 20 de Octubre último publicada en el B.O. de esta provincia correspondiente al dia 8 de los corrientes, en virtud de depuración, queda sancionada con un año de suspensión de empleo y sueldo Dª Elvira Estabén Ruiz, Maestra provisional de la Unitaria n° 9 de Palma, a quien se refiere este título, en su consecuencia se hace constar por la presente, que cesa en el desempeño de dicho cargo con fecha de ayer para dar comienzo al cumplimiento de la mencionada Orden Ministerial".

Finalment, el 31 de gener de 1942 fou rehabilitada, i es va anul·lar la sanció anterior. Dia 28 de febrer del mateix any va rebre la comunicació oficial a través d'un document de la Secció Administrativa de Primer Ensenyament:

"Por Orden colectiva de 31 de Enero del actual, el Excmo. Sr. Ministro ha resuelto el expediente de depuación en trámite de revisión, de la maestra Dª ELVIRA ESTABEN RUIZ, de Palma de Mallorca, con la habilitación para ejercer la Enseñanza, anulándose la orden por la que fué sancionada anteriormente...".

El 12 de febrer de 1942, després de revisar el seu expedient de depuració, li van remetre un document:

"Por Orden colectiva de fecha 31 del actual el Excmo. Sr. Ministro ha resuelto los expedientes de depuración en trámite de revisión de varios maestros, entre los que figura el de esa provincia Dª Elvira Estabén Ruiz, de Palma de Mallorca, con la habilitación para ejercer la Enseñanza, anulándose la Orden por que fué sancionada anteriormente...".

Fins dia 6 de juny de 1942, la Secció Administrativa de Primer Ensenyament no li va retornar els sous que havia deixat de percebre durant el període que

va estar suspesa. D'aquesta forma, amb uns càrrecs bastant ambigus, aquesta mestra va viure més de quatre anys amb la incertesa si podria seguir exercint o no la seva la professió.

Aquest fet afectà la seva salut, i al seu expedient consten diverses sol·licituds de llicències per malaltia. Així mateix, com s'ha documentat abans, va haver de canviar de destí en múltiples ocasions.

3. JOSEP REINÉS REUS²

Va néixer a Campanet el 21 de gener de 1914. Fill de Joan Reinés Bennàssar i de Maria Reus Pons, el curs 1928-1929 començà els estudis de Magisteri a l'Escola Normal de Palma i el 17 d'octubre de 1933, als dinou anys i després de superar totes les assignatures, obtingué el títol de mestre de Primer Ensenyament.

L'1 de novembre de 1935 es va incorporar a files al Regiment d'Infanteria núm. 36 de Palma. El mes de març de 1936 va ser destinat com a escriptura a la Comandància General de Balears. Mentrestant dia 14 de juliol de 1938 va ser destinat al terç de Requetés, 5ª Divisió de San Miguel de Navarra. Va prendre part en totes les accions de guerra d'aquesta divisió mostrant una conducta irreprotxable. Va ser llicenciat i enviat a casa des del front de Biscaia, va fer el viatge amb tren i vaixell a compte de l'Estat dia 3 de juliol de 1939.

El seu primer destí com a mestre interí, que figura al seu expedient, va ser l'Escola Unitària de nins de Búger, on va exercir del 17 de desembre de 1936 al 31 de març de 1937 cobrant a l'inici 3.000 ptes. anuals El 19 de juliol de 1937, després d'uns mesos sense fer feina, arribà a l'Escola Nacional de nins de Montuiri, on romangué fins al 21 de gener de 1941.

L'1 d'agost de 1942 prengué possessió de l'escola de Fuentes de Ayodar (Alto Mijares, província de Castelló) després d'aprovar les oposicions el 1941. Aquí romangué fins al 31 de desembre de 1943 com a propietari provisional, amb un sou de 5.000 pessetes anuals. Durant la seva estada a l'escola gaudí d'un permís de tres mesos per "assumptes propis". Així mateix se li va certificar que no patia cap malaltia infectocontagiosa ni defecte físic que li impedís l'exercici de la professió; aquests tipus de certificacions són una constant que es va repetint dins els expedients dels mestres, per tant, és l'Administració de l'època qui ho exigeix, condició sine qua non per treballar en el cos docent. En aquest temps, també, va passar la 4ª Revista Anual a la Caixa de Reclutes núm. 57 de Palma. Dia 20 d'agost de 1943 fou nomenat instructor elemental del Frente de Juventudes amb una qualificació de 7 sobre 10 ... Por Dios, España y su *Revolución Nacional Sindicalista*... era la terminologia emprada en aquells moments.

El 14 d'agost de 1942 participà en un Curs de perfeccionament del magisteri.

² AMEIB – SECCIÓ ADMISISTRATIVA – PERSONAL. Expedient del mestre Josep Reinés Reus.

Dia 25 de febrer de 1943 es casà amb Antònia Amengual Pons de Caimari. No tengueren fills.

L'1 de gener de 1944 va prendre possessió de l'escola d'Ortells (prop de Morella), un poble petit de la província de Castelló, com a mestre funcionari provisional, fins al 30 de setembre de 1946. Durant la seva estada al centre demanà poder treballar a Mallorca, sol·licitud que li fou denegada.

Estant de vacances de Pasqua a Campanet, es posà malalt i no es reincorporà al seu lloc de feina. Aquesta absència va ser comunicada a la Inspecció Provincial de Primer Ensenyament. Deu dies després de la data en la qual s'hauria d'haver reincorporat, dia 14 d'abril de 1945, el mestre envià una instància demanant llicència per malaltia d'un mes, acompanyada d'un certificat mèdic i assegurant que el seu grup d'alumnes quedava degudament atès pel secretari de l'Ajuntament. Aquesta instància li va ser retornada per improcedent, tot denegant-li la llicència. Dia 27 d'abril, el batle d'Ortells informà la Inspecció que el citat mestre estava absent de la localitat des del 22 de març, quatre dies abans de les vacances de Setmana Santa. L'inspector de zona, Francisco Ávila, s'adreçà a la Direcció General de Primer Ensenyament i a la Secció Administrativa de la província preguntant que el mestre Reinés fos declarat "... incurso en el artículo 171 de la Ley por abandono de destino, y participando a ésta la propuesta que se hacía a efectos de la percepción de haberes del indicado Maestro, según determina el artículo 159 del Estatuto...". Dia 28 d'abril es va reintegrar a la seva destinació i ho comunicà a la Inspecció. Però l'expedient governatiu incoat al mestre va seguir el seu curs. Quan el mestre Reinés va rebre el plec de càrrecs, contestà en defensa seva que, si es va absentar abans de les vacances, era perquè tenia una autorització verbal de la Inspecció Educativa, arran d'una reunió celebrada el curs anterior a Forcall (Castelló), en la qual, segons el mestre, l'inspector digué: "... Que siempre que el maestro trabajara con ahínco y fervor y estuviera bien con las Autoridades locales y pueblo en general podía irse unos días antes de las vacaciones y volver unos días después...".

L'inspector negà aquestes afirmacions "...por ser absolutamente falsas...", tot considerant que el mestre l'havia calumniat en atribuir-li una autorització verbal i il·legal, i per avançar o retardar els dies de vacances. Segons l'informe de l'inspector, el mestre havia estat advertit en reiterades ocasions per abandonament del seu lloc de feina. Per totes aquestes raons l'inspector va proposar: "...reprensión pública, con nota en el expediente personal por tiempo superior a dos años con la obligación por parte del citado Maestro de reintegrar al Tesoro Público las cantidades indebidamente cobradas durante su abandono de destino...".

Dia 4 de maig de 1945 es resolgué declarar-lo incurs en l'article 171 de la Llei de 9 de setembre de 1857 per abandonament de la seva destinació, i es publicà en el *Butlletí oficial de la província de Castelló*, obligant-lo a retornar la quantitat de 552,66 ptes. en cinc mesos.

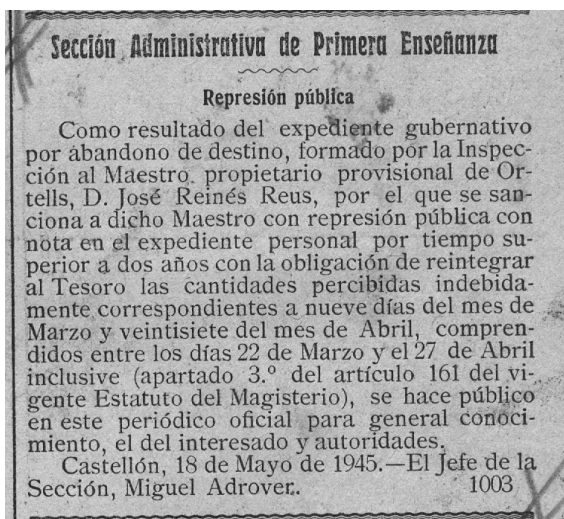

Fig. 3. Notícia apareguda al Boletín oficial de la provincia de Castellón núm. 60, de 22 de maig de 1945

de Maria de la Salut. Després del cessament a aquesta, va passar per l'Escola Graduada de nins de Pollença, des de l'1 de setembre de 1958 fins a l'1 de setembre de 1960. El següent nomenament es va produir en la mateixa data, i va ser per a l'Escola Unitària de nins de Moscarí: el cessament va tenir lloc el 31 d'agost de 1969. En aquesta escola de Moscarí Josep Reinés rebé un augment de sou, un ascens fins a 27.600 pessetes anuals. Amb data 1 de setembre 1969 prengué possessió d'una secció de l'Escola Graduada de Binissalem, on treballà aquest curs fins a la data 31 d'agost de 1970. Dia primer de setembre de 1970 "...el Maestro Nacional don JOSE REINES REUS, pasa a continuar sus servicios en virtud de concurso general de traslados, a la Escuela Grd^a M. de INCA (Baleares)...". Posteriorment el centre educatiu passà a denominar-se CP Llevant. Amb data 01-01-83 ens consta documentació referent a la seva jubilació per edat reglamentària i després de gaudir de quatre mesos de llicència per malaltia. Va ser en aquest centre un total de tretze anys.

4. ADELA SASTRE VILLALBA³

Adela Antònia Sastre Villalba va néixer a Sigüés, província de Saragossa, el 13 de setembre de 1929. Era filla de Joan Sastre Bestard (Selva, 1891) i de Vicenta Villalba Izquierdo (Bàguena, Terol, 1889). Ambdós progenitors eren mestres nacionals, destinats a Aragó: al mateix poble on nasqué Adela, la mare, i a Asso-Veral, el pare, localitat pertanyent també al municipi de Sigüés.

Va ser mestra de Primer Ensenyament el 13 de novembre de 1950. Ens fixam en un document molt curiós que el pare de la mestra –mestre de professió com s'ha apuntat anteriorment– va subscriure essent batle accidental del

3 AMEIB – SECCIÓ ADMISISTRATIVA – PERSONAL. Expedient de la mestra Adela Sastre Villalba.

poble, relatiu a la seva filla:

"DON JUAN SASTRE BESTARD ALCALDE ACCIDENTAL DE LA VILLA DE SELVA, BALEARES

CERTIFICO: Que nada resulta en contra de la buena conducta moral, pública y privada, de la vecina de esta villa, Adela A. Sastre Villalba, hija de Juan y de Vicenta, domiciliada en la calle de la Iglesia nº 5.

Y para que conste y a petición de la interesada libro la presente en Selva a los días once de mayo de mil novecientos cincuenta".

La seva primera destinació docent, l'ocupà a una secció de l'Escola Graduada de nins número 7 de Son Espanyolet, on només treballà de manera interina des del 16 d'octubre de 1951 fins al 21 de desembre del mateix any. Fou aquest dia quan prengué possessió de l'Escola Graduada d'Inca i hi romangué tot el curs, fins al 2 de juliol de 1952. Aquesta constitueix la primera etapa (de les quatre) d'Adela Sastre treballant al terme municipal d'Inca. Pel mes d'octubre d'aquest mateix any li comunicaren destinació a l'escola de sa Bogura, a la qual renuncià amb data de 9 de novembre de 1952, argumentant que el seu estat de salut era delicat i que el metge li recomanava repòs. Als seus fulls de serveis no consta que treballàs de mestra entre juliol de 1952 (cessament a l'Escola Graduada d'Inca) i el següent nomenament, el 26 de novembre de 1954 (Escola Maternal de nines de Selva).

A Selva, poble on vivia la família, passà quasi tres cursos complets, emperò el 27 de maig de 1957 passà a una secció de pàrvuls de l'Escola Graduada fins al seu cessament, el 10 de juliol de 1957.

L'1 de setembre de 1957 la nomenaren mestra interina de l'Escola Mixta de Can Boqueta, escola de la ruralia inquera, creada els anys trenta i en funcionament fins a la dècada dels setanta, on va ser fins al 31 d'agost de 1958 (segon període de la mestra Sastre a la ciutat d'Inca).

A l'octubre de 1958, el dia 10 concretament, prengué possessió de l'Escola Unitària de nines de Caimari, en principi substituint una mestra per un període d'un mes, i finalment n'hi va estar tres. Llavors marxà cap a l'Escola de nines de Selva, on fins i tot va substituir la mare per malaltia, Vicenta Villalba, durant un mes, del 24 de febrer al 25 de març de 1959.

Tornà a l'Escola Maternal de Selva el 5 de setembre de 1959, i també repetí a l'Escola de pàrvuls de Selva, el 29 d'abril de 1960. El cessament en aquesta darrera es produí el 23 de juny de 1960.

Novament passà a l'Escola Unitària de nines de Caimari, el nomenament fou el 17 d'octubre de 1960, i hi romangué titular la totalitat del curs, fins al 31 d'agost de 1961.

Durant el curs 60-61 aprovà les oposicions, i per això mateix obtingué la primera destinació definitiva (de manera provisional encara) de "Maestra Titular Escuela Volante al servicio de la Inspección en la provincia de Baleares", amb un ascens a 21840 pessetes, de l'11 de setembre de 1961 al 31 d'agost de 1963. Aquesta figura de *maestra titular de escuela volante* és una

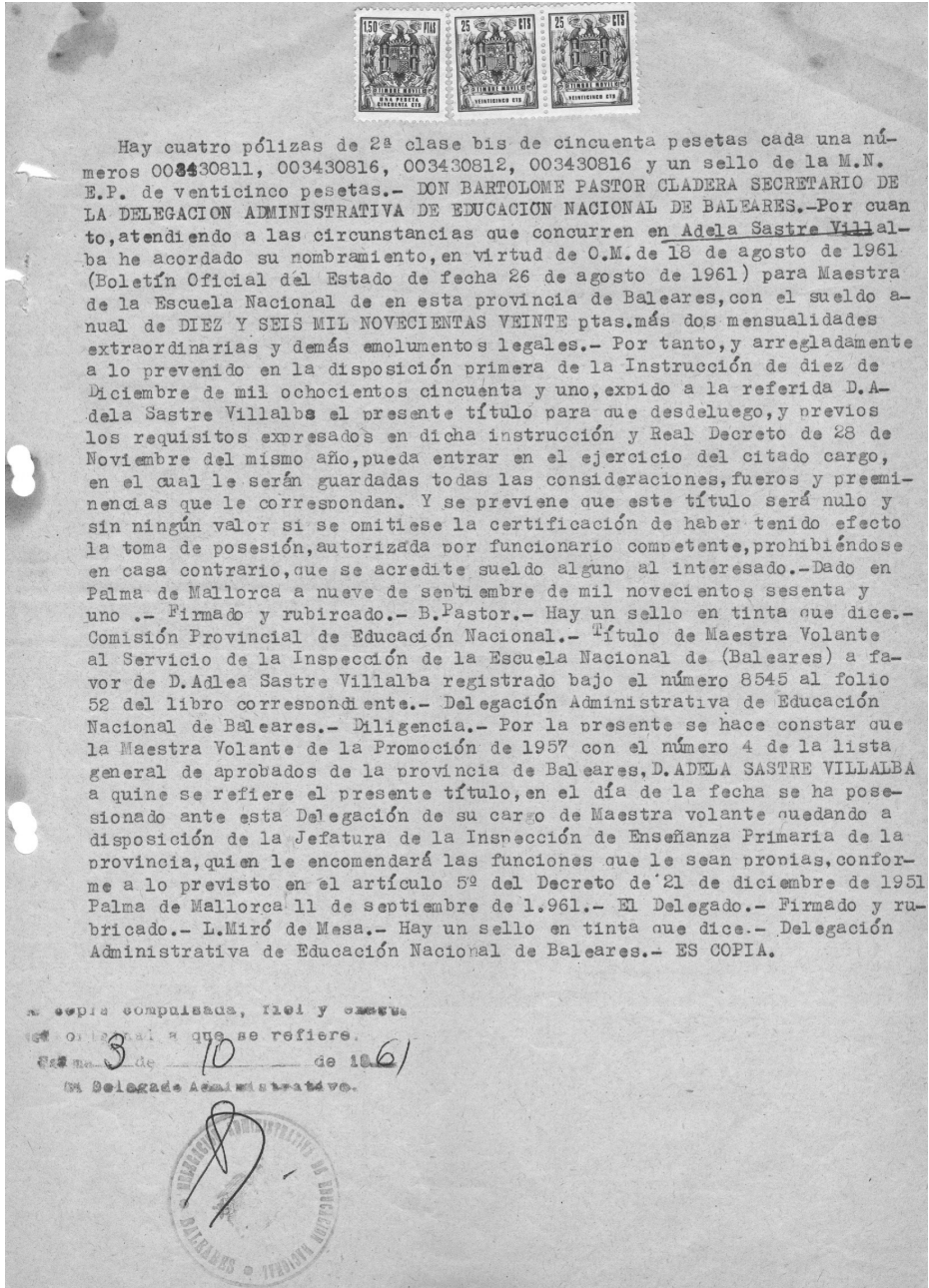

Fig. 4. Títol de Maestra Volante de la mestra Adela Sastre

denominació de l'època, que en l'argot educatiu significa no tenir un centre concret assignat, sinó que el mestre o la mestra es desplaçava a cada escola allà on l'enviàs el Servei d'Inspecció Educativa, a fer classe. Una mena d'itinerància sense pertànyer a cap centre escolar.

Havent passat prèviament per l'Escola de pàrvuls de Selva, una vegada més, de l'1 de setembre de 1963 al 31 d'agost de 1964 (demanant un mes de baixa per malaltia, que li concediren) el següent destí d'Adela va ser un Grup Escolar Mixt a Inca (encara es trobava en situació propietària provisional, és a dir, sense destinació definitiva). En aquesta plaça, hi va estar des de l'1 de setembre de 1965 fins al 31 d'agost de 1967 (tercera etapa a Inca).

Per CGT obtingué la primera destinació definitiva a Tarragona, a l'escola l'Horta de Sant Joan, concretament a l'Escola Graduada de nines, amb un sou de 23.880 pessetes. Aquesta nova destinació marcà un punt d'inflexió molt clar en la trajectòria professional de la mestra, ja que durant el primer curs (ella n'està dos, des del primer de setembre de 1965 fins al 31 d'agost de 1967) i estant de vacances a Mallorca, a Selva, va recaure molt greument d'una malaltia per la qual es va sotmetre a una gravíssima operació d'urgència, que es dugué a terme el 3 de gener de 1966. A conseqüència de la intervenció va estar de baixa quatre mesos i també rebé radioteràpia, per la qual cosa es restablí molt lentament de la malaltia, i els períodes de baixa havien de prorrogar-se cada trenta dies.

El primer de setembre de 1967 tornà a treballar a Mallorca, a una secció de l'Escola Graduada de Muro: el cessament en aquesta escola es produí el 31 d'agost de 1972. El sendemà, 1 de setembre de 1972, fou nomenada per ocupar una plaça de mestra en propietat, com totes les darreres destinacions anteriors, a l'abans Colegio Nacional Mixto Llevant, actual CEIP Llevant d'Inca. Amb aquesta destinació s'acompleix la quarta i darrera etapa d'Adela Sastre Villalba a la ciutat d'Inca. Es va jubilar en aquest centre, voluntàriament, el 31 d'agost de 1991, després de més de trenta-cinc anys de servei.

5. CONCLUSIONS

La trajectòria professional dels mestres sempre va més enllà de l'expedient personal, molt més enfora que un aplec de documents generats paral·lelament a la tasca docent: contenen molta d'informació, però és un tipus d'informació irrellevant, "buida", si la comparem amb "l'altra informació", la manera de ser i d'actuar dels mestres dins el si de la comunitat educativa. Aquestes actuacions sovint són més riques, més complexes i tenen més imbricacions en el dia a dia d'un col·lectiu de persones que conviu íntimament, molt més si parlem de l'alumnat en general. Parlem d'un patrimoni educatiu immaterial, però de gran vàlua en el creixement de les consciències dels nins i de les nines; aquest bagatge, imponderable per altra part, té a veure amb la transmissió de valors, de sentiments, d'il·lusions... La petjada que deixen els i les mestres avui als homes i les dones que conformaran la societat del futur, la llavor que

deixaren els tres mestres retratats, l'apreciam encara avui. Amb aquests tres personatges hem intentat endinsar-nos en una època educativa amb dues vessants clarament diferenciades; un tipus d'escola molt valorada a l'època de què parlem seria el col·lectiu de centres religiosos i l'altre, la pública, que començava a despuntar, i va tenir el seu apogeu amb la Llei general d'educació, més coneguda per Llei Villar-Palasi.